Գաւառական մի քաղաքի հասարակութիւնը իր հաշւով կուղարկի Թիֆլիս մի օրիորդին, այդ օրիորդը կապրի այստեղ մի հայ ընտանիքում, որին կը վճարվի նորա ապրուստի համար, մի և նոյն ժամանակ նա կայցելէ Գայեանեան դպրոցը.—և ահա, երբ մի քանի տարուց յետոյ, նա կաւարտի իր ուսումը, նրա մայրենի քաղաքը միջոց կունենայ իր սեփական վարժուհի ունենալ իր իգական դպրոցի մէջ:

Այդպիսով մեր բոլոր գաւառական քաղաքները, որոնք ունեն իգական հայոց դպրոցներ և որոնք կարօտ են կրթված, պատրաստված հայ վարժուհիների, կարող են միշտ իրանց հաշւով իրանց սանուհիներ պահել Թիֆլիսի Գայանեան դպրոցի մէջ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Յուլիսի 25

«Обзоръ» լրագրի № 545 տպված էր մի թղթակցութիւն» Երևանից, որի մէջ 'ի թիւս միւս անհիմն տեղեկութեանց նամակագիրը ասում է թէ «մեր քաղաքումն երեկոյեան մութը պատելուն պէս փողոց դուրս գալ չէ կարելի աւազակների և չարագործների երկիւղից, ոչ թէ միայն քաղաքի խուլ անկիւններում, այլ և քաղաքի բազմամարդ կենտրոնումն էլ» Ցետոյ բերելով մի քանի չինծու օրինակներ, նամակագիրը աւելացնում է թէ «օրերումս պ. Թայիրեանցի տանը հրաւիրված են լինում մի քանի տիկիններ լօտօ խաղալու համար, և ժամը ութին կամ իննին երեկոյեան յարձակվել են այդ տան վրա չարագործ, անպիտան աւազակներ թուրքի չօրերով և բռնադատել են տիկիններին, այնպէս որ դոքա միջոց ևս չեն ունեցել մինչև անգամ ձայն էլ արձակելու և ազատվելու աւազակաց ձեռքից և այլն».... Այդ անցքին շատ մօտ ծանօթ լինելով, և ճշմարտութիւնը վերականգնեցնելու համար պարտք եմ համարում հաղորդել թէ ինչ է պատահել պ. Թայիրեանցի տանը. Յունիս ամսի 12-ին, օրն հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 5-ին պ. Թայիրեանցի գերդաստանը հրաւիրում է իր տանը աւելի քան տասը ծանօթ տիկիններ որպէս հիւրեր, և երբ որ գալիս են, դոցա մի քանիսի զօնտիկները և գլխի ապրեշումի աղլուխները տանտիկինը ժողովում է մի առանձին սենեակում և դարսում է մի սեղանի վրա, որը դրած է լինում լուսամուտի առաջ, որ բացվում էր դէպի փողոցը. Լուսամուտը կիսաբաց է լինում, իսկ տիկին հիւրերը դահլիճումը լօտօ են խաղում. Եւ երբ ժամ 9-ին վեր են կենում տուն գնալու, տեսնում են, որ հինգ հատ զօնտիկ և երեք հատ գլխի աղլուխ լուսամուտից գողացել տարել են. Եւ որպէս երևում է, փողոցի կողմից ձեռք են մեկնել ու գողացել. Ահա այսպիսի մի հասարակ անցքը որպիսի անազնիւ և կեղտոտ մտքով է նկարագրում «Обзоръ» լրագրի թղթակիցը. Աւելացնում են, որ պ. Թայիրեանցի տունը գտնվում է մեր քաղաքի կենտրոնումը, ամուր և բարձր շինված, չորս կողմը բնակվում են երևելի անձինք որպէս նահանգապետը, նրա օգնականը, կնեազ Մաչաբելովը, և շրջապատված է նշանաւոր շինութիւններով, որպիսին է նահանգական կառավարութիւնը, Օկրուժնոյ Սուդը և քաղաքի հաշտարար դատարանը. Նրա մօտ է քաղաքի բիրժան, որի վրա գիշեր ցերեկ գտնվում են ֆայետօնչիկները. Այդ երեկոյ աւելի քան տասը ծառաներ իրանց լապտերներովը Թայիրեանցի տան պատշգամբի վրա սպասում էին իրանց տիկիններին, որ տուն հասցնեն. Այս բոլորից յայտնի է «Օբզորի» ստախօս թղթակցի զրպարտութիւնները, որով նա կամեցել է արատաւորել մի պատուաւոր ընտանիք, որ պատիւ չէ բերում շատ անամօթ ստախօսներին անգամ:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԵԼԳԻԱ

—

Լրագիրների մէջ տպված է հետևեալ թղթակցութիւնը Բրիւսելից:

Նորերումս Լեկենի մէջ բացվեցաւ Լէօպոլդ I փոքրիկ պետութեան այդ մեծ թագաւորի արձանը: Բելգիայի յիսունամեայ անկախութեան տօնը աւելի լաւ չէր կարող արտայայտվել, քան թէ ժողովրդի շնորհակալութեան հանդիսաւոր յայտնելովը այն թագաւորին, որին երկիրը պարտական է իր քաղաքական զարգացումով, իր սահմանադրական ազատութիւններով և իր պետական անկախութեամբ:

Սահմանադրական պետութիւններից ոչ մէկը այնպէս հարուստ չէ պետական խելացիութեան դասերով, որքան Լէօպոլդ I-ի թագաւորութիւնը: Իւրաքանչիւր մարդ, որ ծագման իրաւունքով, կամ ժողովրդի ընտրութեամբ նուիրում է իրան ժողովուրդների քաղաքական վիճակի ղեկավարութեանը, իր գործունէութիւնը սկսելուց առաջ պէտք է ապացուցանի, որ ուսումնասիրել է Լէօպոլդ I-ի երկարամեայ թագաւորութեան ձևերը և լաւ իւրացրել է այն բոլոր սկզբունքները, որոնցով առաջնորդվում էր հանգուցեալ թագաւորը: Ոչ մի թագաւոր գահ չէ բարձրացել այնպիսի ծանր հանգամանքների ժամանակ, ինչպէս նա, որին երախտագէտ ժողովուրդը նորերումս արձան կանգնեցրեց Լեկենի մէջ:

Լէօպոլդ առաջինը, պատկանելով գերմանական այնպիսի թագաւորող տանը, որի իւրաքանչիւր անդամը նախապատւել է ամենաանսահմանափակ իշխանութիւնը, ընտրված էր նոր կազմակերպվող պետութեանը սովորեցնել սահմանադրական կեանքին: Պէտք է ի նկատի առնել միևնոյն ժամանակ, որ այդ պետութիւնը մի աջող յեղափոխութենից յետոյ կազմվեցաւ զանազան և մասամբ միմեանց թշնամի տարրերից: Բելգիական ժողովուրդը Լէօպոլդ I-ի թագաւորութեան սկզբին թէ քաղաքական և թէ կրօնական կողմից աւելի երկպառակված էր, քան թէ այժմ: Բելգիական ժողովուրդը, կազմված երկու թշնամի տարրերից, այսինքն ֆլամանդցիներից և վալօններից, բոլորովին չունէր այն ազգային միութիւնը, որ ամրացնում է երիտասարդ պետութիւններին և միջոց է տալիս նրանց ընդդիմադրել ամենածանր դժուարութիւններին: Ֆլամանդցիները միշտ համակրել են իրանց ցեղակից գերմանացիներին, վալօնները թէ լեզուով, թէ ծագումով, թէ կրօնով և սովորութիւններով աւելի մօտ են ֆրանսիացիներին:

Գերմանիայի և Ֆրանսիայի մշտական պատերազմների և յափշտակութեան նպատակ լինելով, Բելգիան ոչ թէ միայն կարողացաւ պահպանել իր անկախութիւնը, այլ ամենաեռանդոտ ազգասիրութեամբ ծանաչեց իր ազգային առանձնութիւնը: Այդ բոլորի համար բելգիական ժողովուրդը գլխաւորապէս պարտական է իր սահմանադրական առաջին թագաւորի դիպլօմատիկան ընդունակութիւններին: Լէօպոլդ I-ի թագաւորութեան ժամանակ կղերականների և ազատամիտների կռիւը աւելի սաստիկ է եղել, քան թէ այժմ: Երբ մի կուսակցութիւն զգում էր իր հակառակորդի յաղթութիւնների բոլոր ծանրութիւնը, այնուամենայնիւ նա երբեք չէր կորցնում իր սէրը դէպի հայրենիք և յարգանք դէպի թագաւորը: Բելգիայի մէջ ոչ մի կուսակցութիւն իր ներքին շահերի համար երբէք օգուտ չէ քաղել դրացի պետութեան համակրութիւնից, կամ հակակրութիւնից, մինչդեռ այդ բանը պատահում է բոլոր ուրիշ երկիրներում:

Քանի որ Ֆրանսիայի մէջ պարլամենտական եղանակի մտցնելը անյաղթելի դժուարութիւնների է հանդիպել, Լէօպոլդ I իր ժողովուրդին սովորեցրեց օգուտ քաղել սահմանադրական բոլոր ազատութիւններից և մի և նոյն ժամանակ նրա գահին, կամ հասարակական հանգստութեանը երբէք վտանգ չէ սպառնացել: 1848 թուականի փոթորիկը շատ գահեր շարժեց Եւրոպայի մէջ, բայց Բելգիային չը կարողացաւ դիպչել: Լէօպոլդը ամենից լաւ իմացաւ հրաժարվել իր ծագումի և կրթութեան նախապաշարմունքներից: Նա ոչ թէ համբերում էր ազատութիւնը, իբրև անփախչելի չարիք, այլ հաւատում էր ազատութեանը, գիտէր որ նա աւելի լաւ էր բռնութենից, որ նա ամենից լաւ կարող էր ժողովրդական տարաբաղդութիւնների առաջն առնել:

Լիւդովիկ-Ֆիլիպպի նման նա չէր բաւականանում թագաւորելով, առանց կառավարելու: Ընդհակառակը նա խառնվում էր ամեն տեսակ քաղաքական վէճերի մէջ, առանց ցանկութիւն ունենալու իր անձնական կամքը կատարել: 1846 թուին Բելգիայի մէջ հրաւիրվեցաւ ազատամիտ կօնգրես: Լիւդովիկ-Ֆիլիպ խորհուրդ էր տալիս Լէօպոլդին խանգարել կօնգրեսը, բայց այս վերջինը և այն ժամանակվայ կղերական մինիստրութիւնը չը հետևեցին այդ խորհուրդին: Թագաւորը հաւատում էր ազատութեան ոյժին: Երկու տարուց յետոյ Լիւդովիկ-Ֆիլիպպի գահը և նրա սահմանադրական պետութիւնը ընկաւ, մինչդեռ բելգիական գահը մինչև այժմ ամուր է:

Բելգիացիները սիրում են իրանց թագաւորող տան անդամներին: Եթէ Բելգիայի մէջ մէկը վիրաւորի թագաւորին, Գերմանիայի նման մասնութիւն չէ հարկաւոր նրան պատժելու համար. եթէ ունկնդիրները մինչև անգամ սօցիալիստներ լինեն, նրանք անպատիժ չեն թողնի վիրաւորողին.

Թղթակցութեան շարունակութեան մէջ նկարագրվում է արձանի բացման հանդէսը, որ շատ շքեղ և փառաւոր է եղել:

Արձանը ներկայացնում է հանգուցեալ թագաւորին հետևեալ կերպով. նա ձախ ձեռքով պահում է ծիրանին, իսկ աջը այնպէս ունի բռնած, կարծես մի հանգստացնող մեկնութիւն է տալիս:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

—

«Standard» լրագրի Բօմբէյի թղթակիցը գրում է հետևեալը գեներալ Բեօրօուսի յաղթվելու մասին:

Կանդահարից ստացված լուրերը ամբողջ Հնդկաստանի մէջ եթէ ոչ յուսահատութեան գոնէ շփոթների առիթ դարձան, մանաւանդ որ այդ լուրերը բոլորովին անսպասելի էին: Հնդկաստանի մէջ այնքան հաւատացած էին գեներալ Բեօրօուսի ընդունակութեան մէջ, մինչ այն աստիճան սպասում էին, որ նրա զօրքերը կը կարողանային յաղթել Էյիւբ-խանի 12,000 անկանոն զօրքերին, որ ոչ ոք անհանգիստ չէր լինում այդ զօրքերի ապահովութեան մասին: Այդ զօրքերի յաղթվելը նկարագրող կարճառօտ հեռագիրը ամենքին զարմացրեց: Հէնց որ ստացվեցաւ այդ հեռագիրը Հնդկաստանի փոխարքան հրաւիրեց իր խորհուրդը և թէպէտ խորհրդի ժամանակ շատերը յոյս յայտնեցին, որ հեռագիրը կարող է սխալ լինել, կամ անցքը չափազանցացրած, բայց ստացված հետևեալ կարճառօտ հեռագիրները չարդարացրին այդ յոյսերը: Խորհուրդը խիստ պահանջեց Բօմբէյի նահանգապետի պատրաստ եղած զօրքերի ցուցակը և լաւ էր, որ Շիր-Ալիի զօրքերի փախուստի պատճառով Բօմբէյի մէջ եղած անգլիական զօրքերի մի մասը կազմակերպված և պատրաստված էր: Ամենից շատ այժմ անհանգստացնում է Կանդահարի ապահովութիւնը: Այդ քաղաքի կորցնելը անգլիացիների համար մեծ կորուստ կարող է լինել, իսկ բնակիչների համար կատարեալ դժբաղդութիւն, որովհետև Էյիւբ-խանը նրանցից վրէժխնդիր կը լինի անգլիացիներին լաւ ընդունելու համար: Քաղաքը երևի կը կողոպտվի, եթէ կընկնի Էյիւբ-խանի զօրքերի ձեռքը: Կաբուլից ստացված տեղեկութիւններից երևում է, որ անգլիացիների յաղթվելը մեծ ազդեցութիւն կունենայ այնտեղի գործերի դրութեան վրա: Կարծում են, որ Էյիւբ-խանի բռնած դիրքը կը ստիպէ անգլիացիներին փոխել իրանց նախկին փիքր̀ թոյլ տալ Աբդուրախմանին առանց անգլիական զօրքերի օգնութեան բարձրանալ Աֆղանիստանի գահը: Անգլիացիները ստիպված կը լինեն յետաձգել Կաբուլի դատարկելը: Մինչև այժմ զինւորական մարդիկ չեն կարողանում մեկնել պատահածը: Դեռ երկու օր առաջ գեներալ Բեօրօու հաղորդում էր, որ ինքը պաշտպանողական դիրք է բռնել և անկարելի է թւում, որ 12,000 աֆղանական անկանոն զօրքերը կարողանային յաղթել պաշտպանված երեք գունդ անգլիացիներին: Բացի հետևակ զօրքերից Բեօրօու ունէր նոյնպէս երեք գունդ հեծելազօրք, չը հաշւելով Շիր-Ալիին հաւատարիմ մնացած հեծելազօրքերը. Էյիւբ-խանի զօրքերը 12,000 աւելի չէին կարող: Ստացված տեղեկութիւնների համեմատ անգլիացի զինւորները առանձին խումբերով ուղևորվում են Կաբուլ, այնպէս որ զօրաբաժնի մի մասը ազատված կարելի է համարել: Կարծում են, որ այժմ Կանդահարի մէջ միայն 2000 անգլիացի զինւորներ կան, որոնք փակվել են քաղաքի ամրոցի մէջ և օգնական զօրքերի են սպասում: Գեներալ Ֆէյր անյապաղ գնում է Կանդահարին օգնելու համար:

Անգլիական լրագիրները Աֆղանիստանի մէջ պատահած անցքերը զանազան կերպով են մեկնում նայելով, թէ նրանք ինչ ուղղութեան են պատկանում: Պահպանողական „Daily Telegraph“ լրագիրը ասում է, որ Աֆղանիստանի մէջ պատահած վերջին անցքերի պատճառը ազատամիտ մինիստրութեան երկչոտութիւնն է, որ յետ է քաշվում Աֆղանիստանից: Նախկին կառավարութեան ժամանակ անգլիական զօրքերը այդպիսի վիճակի չէին ենթարկվի: «Daily Neus» լրագիրը ընդհակառակը պնդում է, որ յաղթութեան պատճառը պահպանողական կառավարութեան խելագար քաղաքականութիւնն էր: Այդ մարդիկը երևում էին, որ ձանաչում են աֆղանցիներին և խորհուրդ տուին գրաւել Կանդահարը: Այժմ երևում են այդ կորստաբեր քաղաքականութեան հետևանքները և անհրաժեշտ է վերադառնալ անգլօ-հնդկական (Գլադստօնի) քաղաքականութեան խելացի սկզբունքներին, այս նշանակում է Աֆղանիստանը իր վիճակին թողնել: «Times» լրագրի կարծիքով գլխաւոր ցաւն այն է, որ վերջին անցքերի շնորհիւ աֆղանական գործը շուտ չի վերջանայ: Ամենից առաջ պէտք է վերականգնել Անգլիայի զինւորական պատիւը և այնուհետև կարելի կը լինի ընտրել այն քաղաքականութիւնը, որին Անգլիան կը ցանկանայ հետևել: «Standard» լրագիրը ուրախանում է, որ կառավարութիւնը վճռել է գործել շուտ և եռանդով: Անգլիայի նշանակութեան և նրա Աֆղանիստանի մէջ ունեցած կշռի վերականգնելը նոյնքան կատարեալ և անկաս-